

שיחת חינוך ממרן ראש ישיבת 'יד אהרן' הגאון הגדול רבי יהושע אייכנשטיין שליט"א

בענין חובת החינוך לדרך ארץ וההשלכות על שמירת כללי הבריאות

א

כלל ישראל נצטוו בתרי"ג מצוות, רמ"ח מצוות עשה ושס"ה מצוות ל"ת. בני נח, לעומת זאת, נצטוו בשבע מצוות. אולם יש לדעת כי מלבד ההבדל בכמות המצוות בין מה שנצטוו בני נח למה שנצטוו כלל ישראל, ישנו הבדל יסודי בעצם מהותם של המצוות.

המהר"ל מבאר זאת, ששבע מצוות בני נח הם בשביל הקיום של העולם הטבעי ודברים שמתקבלים על דעת בני אדם במובן הפשוט. אולם תרי"ג מצוות התורה שייכים לעולם שלמעלה מהטבע הפשוט - עולם של קדושה, לפי שהתורה היא למעלה מהנהגת הטבע.

ועוד כותב המהר"ל, שגם בשכלו של האדם יש את שני החלקים הללו. יש את השכל הפשוט שהוא שכל הטבע, ויש את השכל הנאצל שהוא למעלה מהטבע. בכדי להבין את עומק חכמת התורה שהיא למעלה מהטבע, צריך את השכל הנאצל, ועבור ענייני הטבע יש את השכל הפשוט.

בתנא דבי אליהו נאמר ש'דרך ארץ קדמה לתורה', ובמשנה במסכת אבות 'אם אין דרך ארץ אין תורה', והיינו שגם כאשר אנו מדברים על עולם של קדושה ועולם שמעל הטבע אך יש את הדבר הבסיסי שאסור לדלג עליו - דרך ארץ.

המהר"ל בנתיבות עולם (נתיב דרך ארץ) מביא את הפסוק "שמע בני מוסר אביך ואל תיטוש תורת אמך", ומסביר זאת המהר"ל שבגמ' בקידושין כתוב שהבן פוחד מהאב יותר מהאם, ומצד שני יש לו אהבה לאם יותר מהאב. וזהו שמע בני מוסר אביך, שדברי מוסר קשה לקבלם משום שהם מתנגדים לרצון החופשי של האדם, ולכן צריך דוקא את האב על מנת להנחיל את המוסר כדי שהבן יקבל זאת. אולם 'תורת אמך' הכוונה לענייני דרך ארץ, שהתפקיד של האמא הוא לחנך להנהגות דרך ארץ שהם הדברים היותר פשוטים, שיותר מתקבלים על השכל הפשוט.

ובהמשך דבריו מביא המהר"ל את הגמ' בקידושין, שמי שאינו במקרא ובגמרא ובדרך ארץ בא לידי חטא, ומי שישנו במקרא ובמשנה ובגמרא ובדרך ארץ אינו בא לידי חטא.

ונראה ביאור העניין עפ"י מה שביאר מוהר"ח וויטאל בספרו שערי קדושה שיש באדם נפש היסודית, ונפש המשכלת. המדות הטובות והרעות, מוטבעות בנפש היסודית שמחוברת אל הגוף, וקיום המצוות תלוי בנפש המשכלת. וכדי לקיים מצוות כראוי יש לבנות את הנפש היסודית בצורה נכונה, ורק לאחר שהנפש היסודית מתוקנת והאדם הוא בעל מידות טובות ניתן לקיים את התורה והמצוות, ומביא על זה את דברי חז"ל 'כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה' ומבאר זאת כפשוטו שהכל תלוי בתיקון הנפש היסודית ואם היא אינה מתוקנת, הדרך פתוחה לכל החטאים, עיי"ש.

זהו גם הביאור בדברי התנא דבי אליהו הנ"ל שהדרך ארץ היא ההקדמה לתורה, היינו שהשלב הראשון בכדי לזכות לתורה הוא 'דרך ארץ' ודרך זו מביאה לתורה וכפי שנתבאר שלא ניתן לבנות את העולם של קדושה, בלי הנפש היסודית.

וזהו דבר יסודי מאוד. לעיתים נראה שהיות ונותנים את כל הדגש על החינוך לעולם של קדושה, לפעמים יש הזנחה וזלזול במה שנוגע לדרך ארץ. אבל עלינו לדעת שבלי הנפש היסודית אין אפשרות לבנות את הנפש המשכלת, והבסיס לעולם של קדושה הוא להקפיד גם על היסודות של דרך ארץ.

אני אתן דוגמא שתבליט את הדבר, הייתי פעם קשור לחיידר מסויים (לא בי-ם ולא בב"ב), שאלתי אז את הרב שך

כמה לימודי חול לעשות שם, זו לא היתה שכונה חרדית כ"כ, היו לומדים לימודי חול של החינוך העצמאי. היה הורה אחד שתמיד בא בטענות מדוע צריכים את לימודי החול, ותמיד הקפיד על כך. וכשהיתה בעיה בחיידר שעפרון נגנב או מחק וכדו', זה היה הילדים שלו. מה הפירוש: הוא שם את כל הדגש בחינוך הילדים שלו רק על הנפש המשכלת לא על הדברים הפשוטים, לא על הדרך ארץ הפשוט - ילד שגונב חסר לו משהו יסודי ביותר, היה חסר לאותו אב את החינוך הפשוט, הרי החיידר היה במקום רחוק וא"א שיהיה החיידר הזה ככל חיידר, הרב שך אמר לעשות כך, והוא לא יכל להבין זאת.

בבית, האמא צריכה לחנך את הדרך ארץ הפשוטה הזו, של הנפש היסודית, כמה שנפנים את הדברים, נבין מה זה היסודות של דרך ארץ קדמה לתורה, כמה זה חשוב לבניין האדם, שיהיה לו את הנפש היסודית, על זה אפשר לבנות בנין, אם אין יסודות אין אפשרות לבנות בניין.

ב

קעת בתקופת הקרונה אנו רואים אנשים רבים המזלזלים בכללי הבריאות וחושבים שזה לא נוגע אלינו, הרי אנחנו צריכים לחשוב רק על עניינים של קדושה, תורה ומצוות, אנחנו מעל הדברים הפשוטים הללו, וזו טעות. המהר"ל בהמשך דבריו שם מסביר את הלשון 'דרך ארץ' 'ונראה מה שנקרא דרך ארץ ולא נקרא דרך עולם מפני כי הארץ הוא ישוב בני אדם ומי שאין נוהג בדרך זה אינו מן הישוב'.

מי שלא נוהג בדרך ארץ אינו מן היישוב, ומהו הנהגת היישוב? ההתנהגות הפשוטה הנדרשת מבני אדם לצורך קיום היישוב. רגילים לייחס לחובת השמירה על כללי הבריאות את מצות "ונשמרתם מאוד לנפשותיכם" אולם זאת לא הנקודה. ניקח לדוגמא אדם צעיר שחושב לעצמו, מדוע אני צריך את כל העומס הזה של המסכות וריחוק חברתי וכו', אני הרי צעיר, ומה כבר יכול לקרות לי מה החסרון בזה, ונשמרתם מאוד לנפשותיכם? לא. הבעיה כאן היא שהוא לא מקיים את ישובו של עולם. הרי כל אחד שנדבק מגביר את ההדבקה וייתכן שיהיה סגר בגלל כל אלה שלא מקפידים וכולם יסבלו בגללו.

כתוב שני דברים כל המקבל עליו עול תורה מבטלים ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ זה שני דברים שונים, ומה מי שמקבל עליו עול תורה מבטלים ממנו עול דרך ארץ שזה הפרנסה, לא בריאות, אסור להתבלבל בזה, וצריכים להבין מי שלא עושה דברים של ישובו של עולם הוא הורס את הנפש היסודית שלו, ואם אין לו את הנפש היסודית לא יהיה לו את הנפש המשכלת, זה הפשט דרך ארץ קדמה לתורה, הדברים הבסיסיים שצריכים לאדם.

זה חלק מהמבחן של התקופה הזאת, הכללים עוזרים לכלל הישוב, ככל שההדבקה נמשכת, כך נעשה יותר רע ליישוב. אסור לפרוש מן היישוב, כשם שיש מושג של 'פורש מן הציבור' כך צריך להיות חלק מהישוב. והתקנות הבסיסיות שעושים, שכבר קיימים בכל העולם, הם נחשבים חלק מצורת הישוב ויש להיזהר בהם. וככל שנפנים את הדברים הללו נוכל לבנות את הנפש המשכלת על יסודות חזקים, ונזכה להתעלות בתורה ויראת שמים.

